

JAROSŁAW STULCZEWSKI*

Działalność Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Górnej Woli (1954–1957)

STRESZCZENIE | Gromadzka Rada Narodowa w Górnej Woli została utworzona w wyniku reformy administracyjnej w 1954 r. W jej skład weszły obszary wsi: Górna Wola, Wilamów, Tarnówka i Rzepiszew z gminy Szadek. Gromadzka Rada Narodowa swoje uchwały realizowała za pośrednictwem prezydium, które było kolegialnym organem wykonawczym i zarządzającym rady narodowej. Zakres kompetencji władz gromady obejmował m.in. uchwalanie rocznego budżetu gromady, zatwierdzanie i odwoływanie sołtysów, organizację skupu żywca, zboża, ziemniaków, mleka oraz zbieranie podatków, sprawy związane z organizacją prac polowych, budową dróg i szkolnictwem. Przewodniczącym Prezydium GRN w Górnej Woli przez cały okres jej istnienia był Teofil Kwiatyszek. Gromada została zlikwidowana 31 grudnia 1957 r.

SŁOWA KLUCZOWE | Górna Wola, gromada, rady narodowe

Activity of the Presidium of the District People's Council in Górna Wola (1954–1957)

SUMMARY | The District (Gromadzka) People's Council in Górna Wola was formed as a result of the administrative reform in 1954. It comprised the villages of Wilamów, Tarnówka and Rzepiszew, now being part of Szadek municipality. The Council implemented its resolutions through its presidium, which was a collegiate executive and managing body. The competencies of the District Council included the passing of the annual district budget, appointing and revoking village administrators, collecting taxes, organization of agricultural work, road construction

* Jarosław Stulczewski, archiwista, działacz społeczno-kulturalny oraz ruchu rekonstrukcyjno-historycznego, prezes Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Mickiewicza 4, e-mail: jaroslaw.stulczewski@o2.pl

and education. Teofil Kwiatyszek was the chairman of the Presidium of the District People's Council in Górna Wola throughout all its existence up to 31 December 1957, when it was liquidated.

KEYWORDS | Górna Wola, district (gromada), people's councils

Głównym celem artykułu jest próba omówienia działalności i funkcjonowania Gromadzkiej Rady Narodowej (dalej: GRN) w Górnej Woli, istniejącej w latach 1954–1957 jako najniższe ogniwo administracji państwowej łączące po kilka wsi. W granicach dzisiejszej gminy Szadek do chwili jej utworzenia z dniem 1 stycznia 1973 r. działało sześć gromad: w Górnej Woli, Krokocicach, Prusinowicach, Przatowie, Sikucinie i Wielkiej Wsi. Główną bazę źródłową do artykułu stanowi zespół archiwalny *Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Górnej Woli*, przechowywany w Archiwum Państwowym w Łodzi Oddział w Sieradzu. Zachował się on w szczątkowej, fragmentarycznej ilości (0,04 mb), gdyż w zespole odnaleźć możemy jedynie niepełne protokoły sesji i protokoły posiedzeń Prezydium¹. To w poważnym stopniu utrudnia szczegółowe omówienie wszystkich aspektów funkcjonowania wspomnianej rady narodowej. W poprzednich tomach została zaprezentowana działalność Prezydium GRN w Prusinowicach i Sikucinie².

GRN była w Polsce Ludowej najniższym organem władzy państwowej na terenach wiejskich, działającym na podstawie Ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych³. Celem ustawodawcy było „włączenie coraz szerszych mas pracujących do udziału w rządzeniu państwem, rozwijaniu ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi”. Na mocy tej ustawy dotychczasowe działania gminnych rad narodowych i ich organów przejęły gromadzkie rady narodowe. Zakres ich kompetencji w późniejszych latach wyznaczały także Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych⁴ oraz Ustawa z dnia 28 czerwca 1963 r. o zmianie ustawy o radach narodowych⁵.

1 Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu (dalej: APŁOS), Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Sikucinie, sygn. 547/1-4.

2 Zob. J. Stulczewski, *Działalność Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Prusinowicach (1954–1961)*, „Biuletyn Szadkowski” 2019, t. 19, s. 93–106. Tamże, *Działalność Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Sikucinie (1954–1958)*, „Biuletyn Szadkowski” 2020, t. 20, s. 131–144.

3 DzU 1954, nr 43, poz. 191.

4 DzU 1958, nr 5, poz. 16.

5 DzU 1963, nr 28, poz. 164.

Pozycja ustrojowa rad narodowych w Polsce, wyłoniona z modelu radzieckiego, kwalifikowała je jako organy reprezentujące władzę państwową. Stworzono strukturę hierarchicznie podporządkowanych organów przedstawicielskich państwa (Sejm oraz wojewódzkie, powiatowe i gromadzkie rady narodowe). Rada narodowa wyłonionym w drodze wyborów miała z jednej strony reprezentować interesy lokalnej społeczności, a z drugiej pełnić funkcje terenowego organu władzy państwowej reprezentującego interesy państwa jako całości. Ci sami radni mieli być jednocześnie rzecznikami swych wyborców i władzy zwierzchniej. W terenie nie istniał zatem rozdział centralnej władzy państwowej i lokalnej – samorządowej. Obie te funkcje pełnić miała jedna i ta sama instytucja⁶.

GRN jako terenowy organ władzy i administracji państwowej początkowo miała bardzo wąskie kompetencje. Zajmowała się głównie wykonywaniem zarządzeń władz powiatowych w zakresie działalności gospodarczej, rozwoju produkcji rolnej, zaspokajania potrzeb socjalnych i kulturalnych mieszkańców oraz realizacją obowiązków względem państwa. Uchwalała także budżet, zarządzała mieniem gromadzkim, prowadziła sprawy mel-dunkowe i inne sprawy administracyjne. Budżet gromadzki powiązany był z budżetem powiatowym.

Gromadę Górna Wola z siedzibą GRN w Górnej Woli utworzono – jako jedną z 8789 gromad na obszarze Polski – w powiecie sieradzkim, na mocy Uchwały nr 38/54 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 4 października 1954 r. w sprawie podziału na nowe gromady powiatu sieradzkiego⁷. W skład jednostki weszły wsie Górna Wola, Wilamów, Tarnówka i Rzepiszew z gminy Szadek. Gromadzka Rada Narodowa liczyła 10 członków⁸. Radnych wybierała w okręgach wyborczych ludność gromady na trzyletnią kadencję.

6 J. Drygalski, J. Kwaśniewski, *(Nie)realny socjalizm*, Warszawa 1992, s. 185.

7 Uchwała nr 38/54 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 4 października 1954 r. w sprawie podziału na nowe gromady powiatu sieradzkiego; w ramach Zarządzenia nr Or. V-167/1/54 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 22 listopada 1954 r. w sprawie ogłoszenia uchwał Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 4 października 1954 r., dotyczących reformy podziału administracyjnego wsi. Zob. „Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” z dnia 1 grudnia 1954 r., nr II, poz. 39.

8 Uchwała nr LIV/330/54 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 2 października 1954 r. w sprawie ustalenia liczby członków gromadzkich rad narodowych. Zob. „Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” z dnia 9 października 1954 r., nr 9, poz. 36.

Dnia 5 grudnia 1954 r. odbyły się wybory do gromadzkich rad narodowych. W skład GRN w Górnej Woli zostali wybrani: Jan Bryl, Czesław Jędrzejczak, Teofil Kwiatyszek, Kazimierz Mordalski, Stanisław Sadowski, Stefan Smolarek, Waław Szewczyk, Helena Wojciechowska, Irena Zbrojewska i Eugeniusz Zbrojewski⁹.

Pierwsza inauguracyjna sesja GRN została zwołana 20 grudnia 1954 r. w budynku Szkoły Podstawowej w Rzepiszewie. Otwarcia sesji dokonał przedstawiciel Prezydium Powiatowej Rady Narodowej (dalej: PRN) w Sieradzu Respondek. Na przewodniczącego i sekretarza zebrania wybrani zostali jednogłośnie Czesław Jędrzejczak i Kazimierz Mordalski. Radni złożyli ślubowanie. Następnie referat na temat zadań Gromadzkiej Rady Narodowej w realizacji programu Frontu Narodowego wygłosił przedstawiciel Prezydium PRN¹⁰.

Realizacją uchwał GRN zajmowało się prezydium – kolegialny organ wykonawczy i zarządzający rady narodowej. Prezydium wybierano spośród radnych w głosowaniu tajnym. W latach 1954–1957 Prezydium GRN w Górnej Woli było trzyosobowe: przewodniczący, zastępca przewodniczącego i sekretarz.

Do zadań przewodniczącego należało: przygotowywanie porządku dziennego oraz materiałów na sesję GRN i posiedzenia prezydium, załatwianie spraw gospodarczych prezydium i gromady, sprawy rolnictwa i leśnictwa, organizowanie spółdzielni produkcyjnych, nadzór nad wykonywaniem obowiązkowych dostaw, przyjmowanie i załatwianie skarg i zażaleń, ściąganie grzywien karno-administracyjnych, nadzór nad wykonywaniem uchwał rady gromadzkiej i prezydium oraz innych spraw i zarządzeń wynikających z urzędu. Z kolei do kompetencji sekretarza należało: rejestracja pism (prowadzenie dziennika podawczego), sprawy ogólno-administracyjne, sprawy finansowe (księgowość, opracowywanie budżetu gromady), sprawy karno-administracyjne, zabezpieczenie przeciwpożarowe, pisanie protokołów sesji rady i posiedzeń prezydium, techniczne przygotowanie do posiedzeń i sesji, pomoc w organizowaniu pracy komisji radzieckich, ogólny nadzór nad pracą kancelaryjną prezydium (prawidłowe i terminowe załatwianie spraw)¹¹.

9 Ogłoszenie Okręgowej Komisji Wyborczej w Sieradzu dla wyborów do gromadzkich rad narodowych z dnia 7 grudnia 1954 r. Zob. „Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” z dnia 28 grudnia 1954 r., nr 12, poz. 88.

10 APŁOS, sygn. 547/1, k. b. pag.

11 Tamże, sygn. 547/3, k. b. pag.

W skład prezydium mogły wchodzić osoby spoza rady. Wybór przewodniczącego rady podlegał zatwierdzeniu przez prezydium rady stopnia wyższego. Do zadań prezydium rady narodowej należało przygotowanie i zwoływanie sesji rady, uchwalanie planu gospodarczego i budżetu oraz rozpatrywanie okresowych sprawozdań z ich wykonania. Prezydium mogło podejmować uchwały w obecności co najmniej połowy swego składu. Prezydium było podporządkowane: własnej radzie oraz Prezydium PRN w Sieradzu.

Na przewodniczącego Prezydium GRN w Górnej Woli wybrano Teofila Kwiatyszka (ryc. 1), urodzonego 4 czerwca 1912 r. w Rzepiszewie, syna Jana i Józefy z Bartoszków¹². Ukończył on 4 klasy szkoły powszechnej w rodzinnej miejscowości. Rodzice jego zajmowali się rolnictwem. Posiadali czterohektarowe gospodarstwo rolne, na którym Teofil wychowywał się od najmłodszych lat do chwili powołania w 1935 r. do czynnej służby wojskowej w 21 Pułku Piechoty w Warszawie. Zdemobilizowany jako szeregowy w 1936 r. wrócił do rodziców w Rzepiszewie. W 1937 r. zawarł związek małżeński ze Stanisławą Zbrojewską i zaczął prowadzić własne gospodarstwo na 2 ha ziemi. W 1940 r. władze niemieckie połączyły jego własność z innym gospodarstwem, a on sam został zatrudniony jako robotnik firmy dekarckiej. Jeszcze w tym samym roku zatrzymano go pod zarzutem uchylania się od wyjazdu na roboty w głąb III Rzeszy. Był więziony przez okres trzech tygodni w więzieniu na Radogoszczu i przez pięć tygodni w obozie pracy wychowawczej na Sikawie w Łodzi. Z dniem 4 kwietnia 1940 r. został zwolniony i wysłany do Opatówka koło Kalisza, gdzie przymusowo pracował do końca okupacji niemieckiej. Po powrocie do Rzepiszewa na początku 1945 r. wrócił do prowadzenia własnego gospodarstwa. Od 1950 r. członek PZPR, pełniący funkcję I sekretarza POP w Rzepiszewie¹³.

Na pierwszej sesji dokonano także wyboru pozostałych członków prezydium. Zastępcą przewodniczącego Prezydium GRN został Jan Bryl (ryc. 2) z Górnej Woli, urodzony 20 marca 1900 r. Ukończył 3 klasy szkoły powszechnej. W 1920 r. został powołany do armii polskiej i służył jako kapral w 9 Dywizjonie Żandarmerii w Grodnie. Po ukończeniu służby w 1923 r. wrócił do Górnej Woli. Do 1927 r. pracował razem z rodzicami

12 Siostrą Teofila Kwiatyszka była zamieszkała po wojnie w Australii Stefania Habryn, autorka wspomnień opublikowanych na łamach niniejszego czasopisma. Zob. S. Habryn, *Moje wspomnienia o Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2001, t. 1, s. 134–146.

13 Archiwum Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (dalej: AŁUW), Akta osobowe Teofila Kwiatyszka, sygn. 249/1254, k. b. pag.

na gospodarstwie, po czym ożenił się z Marią Rybką i założył własne gospodarstwo rolne. W 1942 r. wraz z całą rodziną został wywieziony na roboty przymusowe do Rzeszy, gdzie przebywał do roku 1945. Po powrocie do rodzinnej wioski ponownie zajął się swoim gospodarstwem¹⁴.

Ryc. 1. Teofil Kwiatyszek – przewodniczący Prezydium GRN w Górnej Woli
Źródło: AŁUW, Akta osobowe Teofila Kwiatyszka, sygn. 249/1254, k. b. pag.

Na stanowisko sekretarza wybrano Wacława Szewczyka (ryc. 3), zamieszkałego w Szadku. Przyszedł on na świat 13 września 1913 r. w Karczówku, w rodzinie rolniczej Józefa i Józefy z Górzadów. Mając osiem lat, rozpoczął edukację w szkole powszechnej w Szadku, gdzie ukończył siedem klas. W wieku 15 lat wstąpił do gimnazjum misyjnego w Zduńskiej Woli. Naukę musiał przerwać po ukończeniu czterech klas w 1930 r., ponieważ rodzice nie byli w stanie pokryć kosztów jego utrzymania w szkole. Po powrocie do domu pomagał rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Pracował w nim do momentu powołania 3 listopada 1934 r. do czynnej służby wojskowej w Pułku Radiotelegraficznym w Warszawie. Zwolniony już po sześciu miesiącach służby, 6 kwietnia 1935 r. z zaliczeniem kategorii zdrowia do „C” (zdolny do służby wojskowej z ograniczeniem).

¹⁴ Tamże, Akta osobowe Jana Bryła, sygn. 249/195, k. b. pag.

Ryc. 2. Jan Bryl – zastępca przewodniczącego Prezydium GRN w Górnej Woli
Źródło: AŁUW, Akta osobowe Jana Bryła, sygn. 249/195, k. b. pag.

Po powrocie w rodzinne strony rozpoczął pracę w cegielni w Nowym Kromolinie¹⁵, kolejno jako robotnik, majster palacz piecowy i księgowy, aż do wybuchu wojny w 1939 r. W 1938 r. zawarł związek małżeński z Marią Powalską z Nowego Kromolina. W czasie okupacji niemieckiej w dalszym ciągu pozostawał pracownikiem cegielni jako dozorca robotnik. Dorywczo pracował także u miejscowych gospodarzy¹⁶. W czerwcu 1945 r. był współorganizatorem Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Szadku, w której pełnił funkcje: członka Rady Nadzorczej, członka Zarządu i kierownika sklepu. W 1948 r., kiedy nastąpiła unifikacja trzech różnych spółdzielni szadkowskich, zrezygnował z zatrudnienia w spółdzielczości. Z dniem 1 września 1948 r. rozpoczął pracę w Zarządzie Gminnym Szadek w kolonii Starostwo Szadek w charakterze pracownika umysłowego (referenta). Następnie pracował jako kierownik referatu ewidencji ludności, a w czerwcu 1952 r. został wybrany na zastępcę przewodniczącego Prezydium Gminnej Rady

15 Do końca 2009 r. formalnie część wsi Wielka Wieś pod nazwą Nowy Kromolin. Od 2010 r. Kromolin Nowy.

16 Brat jego, Antoni Szewczyk, za uchylanie się od pracy został aresztowany przez Niemców. Przebywał w obozach koncentracyjnych: Oranienburg i Bergen-Belsen.

Narodowej i pracował na tym stanowisku do czasu reformy administracyjnej w 1954 r. o podziale administracyjnym wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych¹⁷.

Ryc. 3. Waław Szewczyk – sekretarz Prezydium GRN w Górnej Woli
Źródło: AŁUW, Akta osobowe Waława Szewczyka, sygn. 249/2353, k. b. pag.

Podczas sesji 20 grudnia 1954 r. wyłoniono również członków poszczególnych komisji gromadzkich (tab. 1)¹⁸.

Podczas pierwszej sesji wyłoniono również pełnomocników wiejskich, którymi zostali: Henryk Zbrojewski – Rzepiszew, Bogusław Borkowski – Wilamów¹⁹, Konstanty Miszczak – Tarnówka, Michał Sadowski – Górna Wola²⁰.

Urząd pełnomocnika Gromadzkiej Rady Narodowej zastąpił w latach 1954–1958 zniesioną funkcję sołtysa – reprezentanta samorządu wiejskiego. Miało to poniekąd związek z organizowaniem spółdzielni produkcyjnych. Urząd ten – według powszechnej opinii – nie był potrzebny, a nawet mógłby stanowić przeszkodę w realizacji polityki władz państwowych na wsi. Zadaniem pełnomocnika było organizowanie czynów społecznych, zwoływanie

17 AŁUW, Akta osobowe Waława Szewczyka, sygn. 249/2353, k. b. pag.

18 APŁOS, sygn. 547/1, k. b. pag.

19 28 grudnia 1955 r. został zastąpiony przez Stanisława Czyżewskiego, byłego sołtysa wsi Wilamów.

20 APŁOS, sygn. 547/1, k. b. pag.

zebrań wiejskich czy wystawianie świadectw pochodzenia zwierząt. Uczestniczył też w odprawach w biurze gromadzkim. Pełnomocnik wiejski miał czuwać nad zapewnieniem stałej łączności między wsią a Gromadzką Radą Narodową i jej prezydium. Jego wybór podlegał zatwierdzeniu przez Gromadzką Radę Narodową. GRN lub Prezydium PRN mogły odwołać pełnomocnika, który nie wywiązał się ze swych obowiązków lub dopuścił się przestępstwa. Pełnomocnik miał działać w myśl wskazań Gromadzkiej Rady Narodowej, czuwać nad wykonywaniem przez mieszkańców wsi obowiązków wynikających z przepisów prawa oraz uchwał GRN i jej prezydium, a także prezentować postulaty wsi wobec prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej.

Tablica 1. Skład stałych Komisji GRN w Górnej Woli w 1958 r.

Lp.	Nazwisko i imię	Radny	Funkcja
Komisja Rolna			
1.	Zbrojewski Eugeniusz	tak	przewodniczący
2.	Smolarek Stefan	tak	członek
3.	Pukszto Antoni	nie	członek
4.	Piotrowicz Franciszek	nie	członek
5.	Romanowski Stanisław	nie	członek
Komisja Finansów i Budżetu			
1.	Jędrzejczak Czesław	tak	przewodniczący
2.	Sadowski Stanisław	tak	członek
3.	Zawierucha Edward	nie	członek
4.	Strzelczyk Waław	nie	członek
5.	Miszczak Konstanty	nie	członek
Komisja Oświaty, Kultury i Zdrowia			
1.	Wojciechowska Helena	tak	przewodniczący
2.	Zbrojewska Irena	tak	członek
3.	Sobowska Aurelia	nie	członek
4.	Markiewicz Szczepan	nie	członek
5.	Lichy Jan	nie	członek
Komisja Dróg i Urzędzeń Osiedli			
1.	Mordalski Kazimierz	tak	przewodniczący
2.	Durka Szczepan	nie	członek
3.	Feliniak Roman	nie	członek
4.	Jędryszczak Józef	nie	członek
5.	Kaczorowski Józef	nie	członek

Źródło: APŁOS, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Górnej Woli, sygn. 547/I, k. b. pag.

Wprowadzona siłą instytucja pełnomocników nie sprawdziła się jednak i nigdy nie została przez wieś zaakceptowana. Pełnomocnicy nie byli przez nich wybierani i nie reprezentowali wsi. Byli po prostu przedstawicielami władzy egzekwującymi spełnianie przez obywateli obowiązków wobec państwa. Warto pamiętać, że w latach 1954–1958 zebrania wiejskie nie mogły zatwierdzać żadnych uchwał, a jedynie zgłaszać postulaty²¹.

Prezydium GRN w Górnej Woli, oprócz pracujących na etacie przewodniczącego i sekretarza, zatrudniało jeszcze 2 pracowników – referenta (Zygmunt Gotkiewicz) i inkasenta (Stanisław Czyżewski). Do zadań służbowych pierwszego z wymienionych należało: prowadzenie ewidencji ludności gromady, sprawy wojskowe, sprawy socjalno-kulturalne, prowadzenie Urzędu Stanu Cywilnego, sporządzanie zaświadczeń, a także zajmowanie się świadczeniami w naturze (szarwark) oraz sprawami z zakresu przemysłu, handlu i podatków. Inkasent odpowiedzialny był za: inkaso podatku gruntowego, składki na obowiązkowe ubezpieczenia PZU, należności z Państwowego Funduszu Ziemi i inne należności finansowe²². W późniejszym okresie zostało jeszcze utworzone stanowisko delegata ds. skupu (Zygmunt Stefański, zastąpiony 1 maja 1957 r. przez Stefana Zbrojewskiego), wobec czego w roku 1957 miejscowe prezydium zatrudniało pięć osób²³. Siedzibę GRN zlokalizowano w budynku Mariana Pogody we wsi Górna Wola (ob. Górna Wola 32).

W latach 1955–1957 radni gromady Górna Wola borykali się z problemem utworzenia na swoim terenie spółdzielni produkcyjnej. Zagadnienie to utknęło jednak w martwym punkcie z powodu braku chętnych, a wszelkie próby i wysiłki w tym zakresie nie dawały żadnego rezultatu. Wprawdzie myśłano o utworzeniu spółdzielni na terenie resztówki w Rzepiszewie, jednak nie potrafiono nawet zgromadzić chętnych do zorganizowania komitetu założycielskiego. Świadczyła o tym wymownie słaba frekwencja na organizowanych co miesiąc szkoleniach dla przyszłego aktywu spółdzielni produkcyjnej. Sytuacja musiała być na tyle patowa, że przewodniczący Prezydium GRN wzywał radnych do brania udziału we wspomnianych szkoleniach²⁴. Na sesji 25 lutego 1956 r. radny Jan Lichy (prezes gromadzki Związku Samopomocy Chłopskiej) stwierdził, że chłopcy wypowiadali się niezbyt przychylnie o spółdzielczości produkcyjnej, mówiąc, że działałaby ona jak Spółdzielnia „Samopomocy

21 M. Gończar, *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 37.

22 APŁOS, sygn. 547/3, k. b. pag.

23 Tamże, sygn. 547/4, k. b. pag.

24 Tamże, sygn. 547/1, k. b. pag.

Chłopskiej”, którą rolnicy od podstaw zorganizowali w trudnych warunkach w 1945 r. i nic z niej nie mieli, a niektórzy nawet zostali usunięci²⁵. Bołączką była również kwestia upowszechniania czytelnictwa wśród mieszkańców gromady. Początkowo zajmowały się tym punkty biblioteczne w Rzepiszewie (prowadząca – Helena Wojciechowska) i Górnej Woli (prowadzący – Leon Bryl), a pod koniec 1955 r. udało się utworzyć Gromadzką Bibliotekę Publiczną pod kierunkiem Antoniego Wojciechowskiego (kierownik Szkoły Podstawowej w Rzepiszewie)²⁶.

W 1955 r. GRN w Górnej Woli odbyła 15 sesji, w tym 2 sesje uroczyste i jedną sesję specjalną. Przeciętna frekwencja radnych na sesjach wynosiła 90%. Podjęto ogółem 32 uchwały, które dotyczyły m.in. wyboru członków kolegium orzekającego, pomocy sąsiedzkiej w okresie akcji wiosenno-siewnej, żniwno-omłotowej i jesienno-siewnej, konserwacji i budowy dróg oraz mostów gromadzkich, utrzymania należytego porządku sanitarnego, rozdziału kredytów na nawozy sztuczne, podniesienia hodowli bydła (zwłaszcza jałowosci krów), remontów szkół w Rzepiszewie i Wilamowie, zabezpieczenia wykonywania obowiązkowych dostaw. Stałe komisje gromadzkie nie wywiązywały się należycie ze swoich zadań, z wyjątkiem Komisji Rolnej pod przewodnictwem Eugeniusza Zbrojewskiego. Prezydium GRN odbyło 50 posiedzeń, na których podjęto 62 uchwały, które podobnie jak i uchwały GRN miały na celu zabezpieczenie wykonywania planów i zadań we wszystkich dziedzinach życia i gospodarki gromady, jak również organizacji pracy prezydium²⁷.

Kolegium karno-administracyjne przy Prezydium GRN w Górnej Woli w roku 1955 rozpatrzyło łącznie 31 spraw, które w większości dotyczyły nieprzestrzegania przepisów meldunkowych oraz przepisów o zabezpieczeniu przeciwpożarowym. Prezydium dokonywało również rozdzielnictwa materiałów budowlanych. We wspomnianym już roku 1955 wpłynęło 178 podań o przydział materiałów budowlanych (na cement, cegłę, tarcicę, surowiec tartaczny), z których 116 rozpatrzono pozytywnie całkowicie lub częściowo.

W kwestii zabezpieczenia przeciwpożarowego na terenie gromady istniały trzy jednostki OSP: w Rzepiszewie, Tarnówce i Wilamowie. Skutecznie prowadzono kontrole zagród w zakresie przestrzegania przepisów przeciwpożarowych, czego efektem był brak pożarów w roku 1955.

25 Tamże, sygn. 547/2, k. b. pag.

26 Tamże, sygn. 547/1, k. b. pag; sygn. 547/3, k. b. pag.

27 Tamże, sygn. 547/2, k. b. pag.

Produkcja i gospodarka rolna w gromadzie w 1955 r. prezentowały się następująco: żytem obsiano 590 ha, parzenicą ozimą – 57 ha, parzenicą jarą – 2 ha, owsem – 142 ha, jęczmieniem – 20 ha, ziemniakami – ok. 270 ha, roślinami motylkowymi i przemysłowymi – ok. 260 ha. Ponadto obsiano kukurydzę na ok. 9 ha (w tym 0,5 ha u Kazimierza Witaszczyka w Antoninie²⁸). Chłopi wykonywali obowiązkowe dostawy: zboża, ziemniaków, żywca i mleka²⁹.

Z dniem 29 maja 1956 r. radni dokonali wyboru nowego zastępcy przewodniczącego Prezydium GRN w związku z całkowitą rezygnacją z pracy w radzie Jana Bryła. W jego miejsce został wybrany Eugeniusz Zbrojewski z Tarnówki³⁰.

Mimo październikowej „odwilży” w 1956 r. na wsiach dalej utrzymał się system obowiązkowych dostaw, ale nie był on już tak uciążliwy i egzekwowany siłą. Należy zauważyć, że po roku 1956 upadły niemal wszystkie sztucznie tworzone spółdzielnie produkcyjne. Dało to szybki efekt wzrostu produkcji rolniczej. Zmniejszyły się wymiary przymusowych dostaw, podniesiono ceny skupu. Postawiono na spółdzielczość mleczarską, ogrodniczą i kredytową. Utworzono państwowe ośrodki maszynowe (POM), które świadczyły usługi maszynowe dla rolników. Nastąpił wzrost zaopatrzenia w nawozy sztuczne i materiały budowlane.

Po okresie stalinowskim w kraju nawet niewielkie zmiany przyniosły upragnione wytchnienie. Polska wieś nie mogła jednak w pełni rozwinąć swojego potencjału, powszechnie brakowało chociażby materiałów budowlanych. Rozpoczęto propagowanie powoływania kółek rolniczych. Była to ukryta forma kolektywizacji wsi. Z drugiej strony liczne przywileje kółek rolniczych w ówczesnym systemie gospodarczym dawały możliwość propagowania mechanizacji rolnictwa. Na polskiej wsi pojawiły się „kółkowe” traktory, snopowiązałki i inne maszyny rolnicze³¹.

Ze względu na brak zachowanych protokołów posiedzeń sesji GRN za rok 1957 nie jesteśmy w stanie określić, ile razy wówczas radni się zebrali. To sprawia, że nie posiadamy także wiedzy o szczegółowym przebiegu sesji we wspomnianym okresie. Niewiele wnoszą protokoły posiedzeń samego prezydium, które rozpatrywało sprawy o podobnej problematyce co wcześniej już wymienione. Podstawowym zadaniem gromad, w tym tej w Górnej

28 Miejscowość wchodząca w skład gromady Rzepiszew.

29 APŁOS, sygn. 547/2, k. b. pag.

30 Tamże.

31 Z. Landau, W. Roszkowski, *Polityka gospodarcza II RP i PRL*, Warszawa 1995, s. 270.

Woli w latach 1954–1957, była organizacja skupu żywca, zboża, ziemniaków, mleka, zabezpieczenie zbiórki podatków i organizacja prac polowych. Cel był jasno wyznaczony – ściągnąć jak najwięcej żywności i podatków z gromady. GRN w Górnej Woli obradowała na typowych sesjach składających się z jednego lub kilku posiedzeń zwoływanych przez prezydium, podczas których rozpatrywano najważniejsze sprawy dotyczące gromady, uchwalano roczne budżety, zatwierdzano i odwoływano pełnomocników wiejskich. Często przedmiotem posiedzeń prezydium GRN była sprawa zaległości w wykonaniu obowiązkowych dostaw zboża, żywca, mleka i ziemniaków przez miejscowych chłopów.

Ze względu na szczupłość materiału archiwalnego nie możemy również stwierdzić, jak wyglądała likwidacja samej gromady, a tym samym, jakie poglądy w tej sprawie reprezentowali radni i samo prezydium (ostatni protokół z posiedzenia Prezydium GRN pochodzi z 5 listopada 1957 r.)³². Do czasu likwidacji gromady przewodniczącym pozostawał Teofil Kwiatyszek³³, zastępcą przewodniczącego Eugeniusz Zbrojewski, a sekretarzem Waław Szewczyk³⁴.

Gromada Górna Wola jako jednostka administracyjna była ogniwem bardzo małym. Zajmowała niewielki obszar i liczyła niewielu mieszkańców. Wprowadzony w roku 1954 podział kraju na gromady był całkowicie sztuczny. Powszechnie dostrzegano wady przeprowadzonej reformy administracyjnej, przede wszystkim utworzenie zbyt wielu małych gromad. Jedną z nich była właśnie ta w Górnej Woli. W związku z wprowadzonymi zmianami w podziale administracyjnym powiatu sieradzkiego z dniem 1 stycznia 1958 r. została zniesiona GRN w Górnej Woli. Jej obszar włączono do gromady Wielka Wies³⁵.

32 APŁOS, sygn. 547/4, k. b. pag.

33 Teofil Kwiatyszek zmarł 16 stycznia 1995 r.

34 Waław Szewczyk po likwidacji Gromady Górna Wola był zatrudniony od 1 stycznia do 31 sierpnia 1958 r. jako referent w Prezydium GRN w Wielkiej Wsi. Od 1 września 1958 r. był referentem w GRN w Korczewie, a od 1 lutego 1959 r. pełnił funkcję sekretarza gromadzkiego do czasu reformy administracyjnej, gdy z dniem 31 grudnia 1972 r. zniesiono gromady i przywrócono gminy. Zmarł w 2005 r. i został pochowany na cmentarzu św. Wawrzyńca w Szadku. Zob. AŁUW, Akta osobowe Waława Szewczyka, sygn. 249/2353, k. b. pag.

35 Uchwała nr 98/57 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi z dnia 15 listopada 1957 r. w sprawie zniesienia i utworzenia niektórych gromad w woj. łódzkim. Zob. „Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” z dnia 20 grudnia 1957 r., nr 12, poz. 57; M. Bandurka, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995, s. 142.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi:

Akta osobowe Jana Bryła, sygn. 249/195.

Akta osobowe Teofila Kwiatyszka, sygn. 249/1254.

Akta osobowe Wacława Szewczyka, sygn. 249/2353.

Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu:

Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Górnej Woli, sygn. 547.

Źródła drukowane

„Dziennik Urzędowy” 1954, nr 43, poz. 191.

„Dziennik Urzędowy” 1958, nr 5, poz. 16.

„Dziennik Urzędowy” 1963, nr 28, poz. 164.

„Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” 1954, nr 9,
poz. 36.

„Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” 1954, nr 11,
poz. 39.

„Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi” 1954, nr 12,
poz. 88.

Opracowania

Bandurka M., *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995.

Drygalski J., Kwaśniewski J., *(Nie)realny socjalizm*, Warszawa 1992.

Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990.

Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II RP i PRL*, Warszawa 1995.